

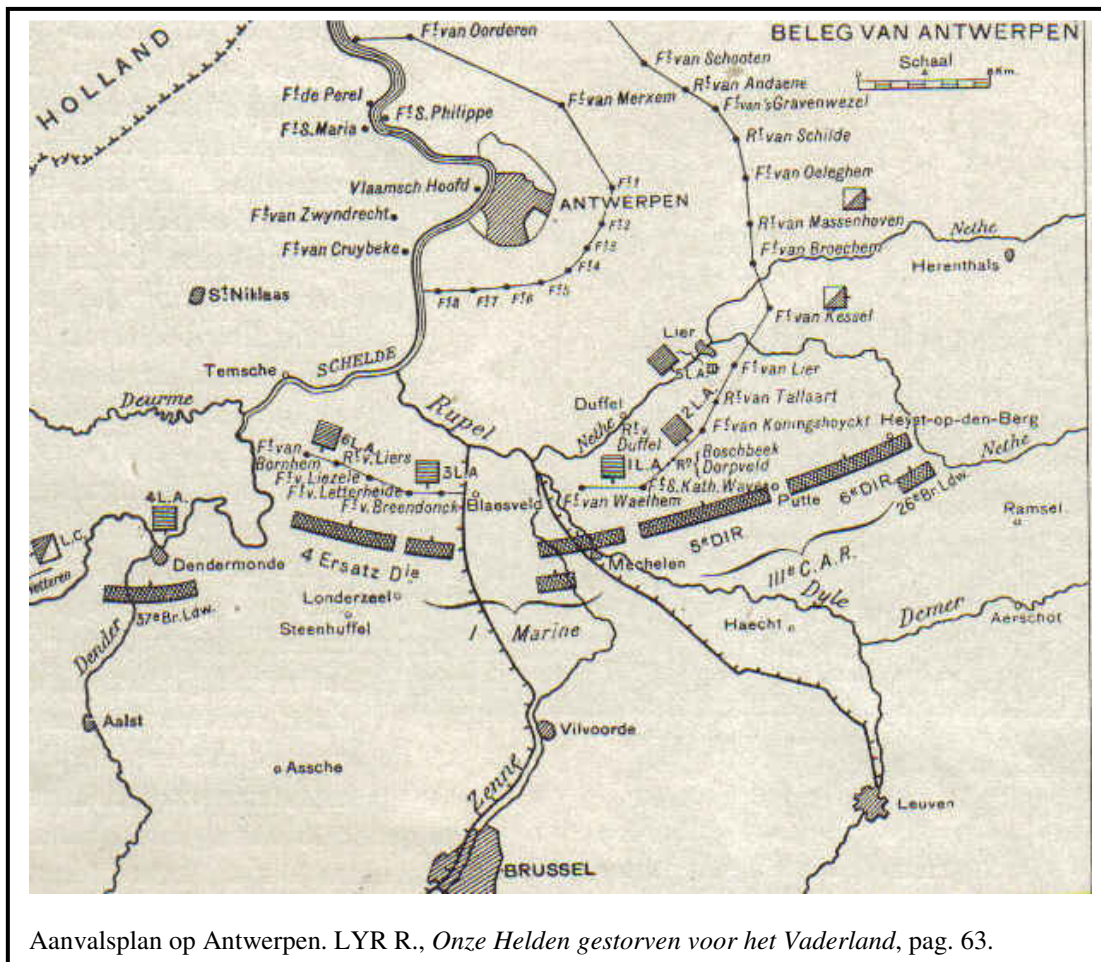
RUMST ONDER VUUR IN WERELDOORLOG I

27 september 1914 - 10 oktober 1914

In het jaar 2008 heeft wijlen Jules Reusens in zijn boek *Hulde aan de gesneuvelden van Rumst, Terhagen en Reet 1914-1918* mijn artikel "De slag om Antwerpen" opgenomen. Ik heb deze bijdrage nog verder bewerkt, verbeterd en aangevuld om ze te publiceren in dit huidige Jaarboek.

Tijdens zware gevechten tussen Belgische troepen en Duitse invallers in de Eerste Wereldoorlog, kwam Rumst samen met de toenmalige zelfstandige gemeenten Terhagen en Reet onder vijandelijk vuur te liggen. De strijd veroorzaakte veel lichamelijk leed en ook vele gebouwen werden zwaar beschadigd.

Na een zware en vooral moedige strijd tegen de Duitse invallers, waarbij de Belgische strijdkrachten in de voorafgaande gevechten meer dan 4000 manschappen verloren, trokken de Belgische troepen zich terug tot net voor de fortengordel rond Antwerpen. Een strook van nagenoeg 12 kilometer, de Rupel-Netelinie, zou nu het strijdtoneel vormen van de komende oorlogsdagen. In die dagen zou Rumst en speciaal de deelgemeente Terhagen niet ongeschonden uit de strijd komen. De Duitsers stonden klaar om massaal een gerichte aanval uit te voeren op deze strook, om een bres te slaan in de verdedigingsgordel rond Antwerpen, en zodoende de stad en de haven te bereiken.

Aanvalsplan op Antwerpen. LYR R., *Onze Helden gestorven voor het Vaderland*, pag. 63.

Naast de reeds ervaren strijders van het Belgische veldleger bestond de verdediging van Antwerpen uit vestingstroepen (de bemanning van de forten), samen 65.000 manschappen.

De vestingstroepen, meestal de oudste reservisten, onder wie de Rumstenaar Frans De Keyser, die diende bij de 10de batterij van de vestingsartillerie van Antwerpen, hadden door hun gebrekkige opleiding, slechte bewapening en hopeloos verouderde uitrusting, bijna geen enkele gevechtswaarde.

Net deze vestingstroepen moesten het in de komende dagen opnemen tegen een goed geoliede Pruisische oorlogsmachine, een numerieke overmacht van 120.000 goed getrainde en voor die tijd zeer modern uitgeruste Duitse soldaten.

Een nijpend probleem voor ons Belgisch vestingsgarnizoen was het gebrek aan kaders; er waren vrijwel geen reserveofficieren en onderofficieren voorhanden.

De Duitse strijdkrachten, onder bevel van kolonel-generaal Hans Hartwig von Beseler¹, een Pruisische veteraan van de Frans-Duitse oorlog 1870-1871, omvatten op 25 september 1914 het 3de Ersatz-korps, de 4de Ersatz-divisie, een marinedivisie van de keizerlijke marine, vier Landwehr-divisies, een brigade pioniers (genietroepen), twee cavalerieregimenten en twee artilleriebrigades; in totaal 120.000 manschappen.

De Belgische troepen, onder bevel van voormalig genieofficier en vestingsspecialist luitenant-generaal Victor Deguise (1855-1922), luitenant-generaal Emile Dossin² de Saintes-Georges de militaire gouverneur van Antwerpen, en generaal-majoor Honoré Drubbel (1855-1924), generaal der infanterie en commandant van de 7de gemengde brigade, stonden tegen een enorme overmacht.

Een bijzonder kleurrijke figuur was de commandant van de karabiniers en grenadiers, de Mechelse generaal Armand Leopold de Ceuninck (1858-1935). Generaal de Ceuninck, beter bekend onder zijn bijnaam Grune Pier, was een pure ijzervreter. Hij kreeg zijn bijnaam omdat zijn uniform afgezoomd was met groen. Grune Pier was de schrik van de soldaten omdat hij strikte naleving van de reglementen eiste. Hij legde een ijzeren tucht op, die hij zelf blindelings volgde. Later zou generaal de Ceuninck minister van oorlog worden.

De Belgen hadden 100 kilometer front te verdedigen met zes divisies die reeds zwaar beproefd waren door bijna twee maanden van onophoudelijke gevechten; deze waren versterkt door ongeveer 36 vestingsbataljons: potentieel ongeveer één man per lopende meter. Als krachtigste geschut hadden zij kanonnen van 150 mm die een projectiel hoogstens 8.400 m ver konden schieten. De beschikbare munitie werd met een schraperige spaarzaamheid verstrekt; er waren geen vaste waarnemingsposten en slechts zeldzame telefoonverbindingen.

De enige zekerheid die de troepen hadden was de moed en de durf van de Belgische soldaat om met de spaarzaamste geringste middelen de strijd aan te gaan.

Op 27 september had generaal Deguise in stelling gebracht:

- de 1ste legerafdeling in de ruimte tussen Zenne en fort Sint-Katelijne-Waver,

¹ °Greifswald, Pommeren, 27 april 1850 +Neu-Babelsberg, Potsdam, 20 december 1921.

² Luitenant-generaal Emile Dossin was commandant van de 2de legerdivisie.

- de 5de legerafdeling te Hoboken in 2de linie,
- de 6de en de 4de legerafdelingen in de 4de sector,
- de 6de legerafdeling van aan de Schelde tot het Fort van Liezele,
- de 3de legerafdeling van Liezele tot aan de Zenne te Heindonk,
- de 2de legerafdeling in de tussenruimte Sint-Katelijne-Waver en Koningshooikt waaronder de 7de gemengde brigade bestaande uit het 7de linieregiment onder bevel van kolonel Bernheim, het 27de linieregiment onder bevel van kolonel Labacq en het 2de artillerieregiment onder bevel van majoor Avart, en ten slotte de cavalerie die de uitwegen van de Dender moest verdedigen te Gijzegem, Aalst en Denderleeuw.

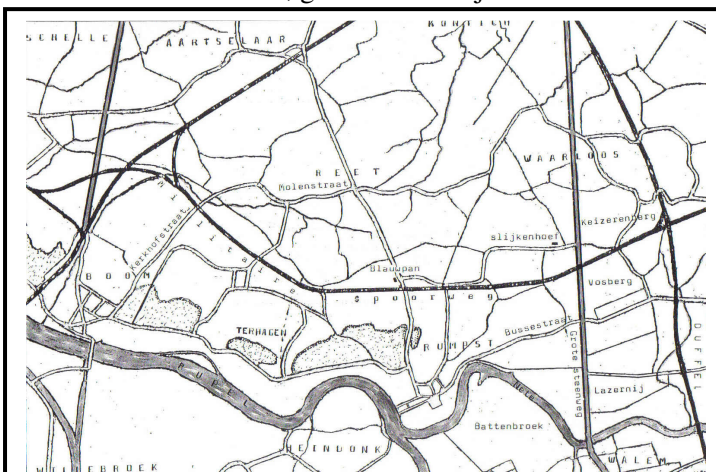
Op zondag 27 september 1914 om acht uur 's ochtends brak uiteindelijk de hel los en startte het Duitse offensief tegen Antwerpen met een artilleriebeschieting op Mechelen.

Dit zware bombardement duurde tot diep in de nacht. De volgende dag, 28 september 1914, daagde de vijand heel vroeg in de morgen op uit Mechelen, om de 7de gemengde brigade, die het terrein gelegen voor de tussenruimte Koningshooikt en Sint-Katelijne-Waver verdedigde, aan te vallen.

Om 11.45 u. startte de Duitse artillerie de beschieting van het fort van Sint-Katelijne-Waver. De kanonniers van het fort beantwoordden het Duitse vuur met al hun stukken maar rond de middag kwam ook het zware Duitse geschut in actie. Kort na de middag vielen de eerste 420 mm granaten (dikke Bertha) op het fort van Sint-Katelijne-Waver, om 13 u. werd de frontgang van het fort ingebeukt, de gewelven van de middensluispoort van de regelingskamer stortten in, terwijl de linker traditoire-batterijen in de gracht ploften. Het fort van Walem (gebouwd in 1878), eveneens onder Duits vuur gelegen, leed voorlopig minder en diende projectielen van slechts 305 mm te incasseren.

Deze beschietingen door de Duitse artillerie werden geleid vanuit de kerktoeren van Bonheiden.

De forten hebben zwaar te lijden; geschutskoepels worden vernietigd, betonnen muren van meer dan twee meter dik stortten in, geschutsbatterijen vallen in de omringende grachten naar beneden.

Figuur 2. Spoorlijn aangelegd door het Belgisch leger. Werd afgebroken in 1920.

De bombardementen op het fort van Walem werden geleid door Duitse mariniers van op de Sint-Romboutstoren te Mechelen. Bij beschietingen van de kerktoeren van Sint-Katelijne-Waver, een Belgische observatiepost, troffen obussen de dorpskom, met hevige uitslaande branden tot gevolg. Een Belgische observatie-officier werd in de kerktoeren van Rumst getroffen door Duitse granaten. De kerktoeren liep

zware schade op. Ook huizen werden getroffen. Hetzelfde gebeurde te Reet waar de kerktoren getroffen werd tijdens de hoogmis.

's Avonds liet de Belgische genie de grote spoorbrug over de Nete springen.

De Belgische artillerie had zich de vorige dagen strategisch opgesteld op de hoogvlakte van Terhagen-Eikerveld³ vanwaar de geschutsposten een uitmuntend zicht hadden op de Duitse vijandelikheden en ze met hun kanonnen de lagere delen achter de Rupel-Netelinie konden bestrijken.

Op 28 september 1914 rond 4 uur in de namiddag werd Terhagen onder vuur genomen met als doel de artillerie op het Eikerveld uit te schakelen. Hierbij werden de kerk, enkele huizen en vooral de steenbakkerij Verrept in de Nieuwstraat geraakt. Bij dit treffen kwamen vier Terhagenaren om het leven, Alfons Haelewaeters, Frans Smets, Josephina Verdickt en Louis Beeckmans⁴.

Door de Duitse druk op de Rupel-Netelinie werd ondertussen de 5de legerafdeling naar Waarloos gezonden ter beschikking van generaal Deguise, die in de sector de 1ste en 2de legerafdeling reeds onder zijn bevel had staan met de vestingskarabiniers. De Duitse marinebrigade, die 's ochtends Mechelen had ingenomen, werd voorlopig gestopt door het geschut van de forten en vanuit de Terhaagse hoogvlakte alsook van de Belgische infanterie die een linie bezette op 1200 m en 1600 m voor de forten van Waver en Koningshooikt. 's Avonds waren de Duitse marinetroepen niet verder opgerukt dan de noordelijke rand van Mechelen.

Op 29 september trokken alle Belgische troepen zich op de hoofdverdedigingslinie terug. In de 4de sector bleven de Duitse troepen hardnekkig maar vruchteloos het bruggenhoofd van Blaasveld aanvallen.

De beschieting van de Belgische forten en loopgraven in de tussenruimte duurde onderwijl onverminderd voort. Diezelfde dag viel de Duitse artillerie met volle vuurkracht aan tussen Lier en Duffel. De schans van Bosbeek werd nu ook een doelwit voor de bombardementen.

In de voormiddag werd een kruitmagazijn van het fort van Sint-Katelijne-Waver geraakt, het vloog met een geweldige ontploffing in de lucht. De Duitse 420 millimeters hadden het fort totaal vergruisd. Het fort telde meer dan 60 doden, velen van hen onder het puin bedolven. Kapitein-commandant Renaux, commandant van het fort, vroeg omstreeks 11 u. om met zijn manschappen het fort te mogen verlaten en zich op Kontich terug te trekken. Omstreeks 17 u. was de uittocht een feit.

De forten van Walem en Koningshooikt, hoewel zelf geraakt, bleven echter doorschieten op de vijand. De legerleiding kwam stilaan tot het besef dat onze forten niet bestand waren tegen het zware moordende Duitse geschut en dat de vesting Antwerpen zou moeten opgegeven worden.

³ Op deze plaats was omstreeks 1914 een spoorlijn aangelegd door het Belgisch leger. Deze vertrok uit Antwerpen, liep via Hemiksem, Schelle, Niel, Krekelenberg tot Boom. Een tweede spoorlijn vertrok van op Krekelenberg, richting Reet 's-Herenbaan, Terhagen-Eikerveld, Rumst en Duffel. Deze spoorlijn had een verbinding met de goederenlijn die eveneens vanuit Antwerpen (Berchem) liep via Kontich, Duffel, Mechelen. Na de Eerste Wereldoorlog werd deze spoorlijn opgebroken.

⁴ Zie Burgerlijke slachtoffers van Terhagen, pag. 69.

Ze besluiten om het Duitse omsingelingsleger voor Antwerpen zolang vast te nagelen tot onze Belgische weerstandsmiddelen totaal uitgeput zouden zijn. Men wenste het Belgische leger te doen ontsnappen aan het net waarin generaal von Beseler het trachtte te vangen en zo spoedig mogelijk een nieuwe basis op te zetten te Oostende, zodat het leger dat geheel uit Antwerpen zou terugtrekken, zich zou kunnen hergroeperen, voorraad opdoen om samen met de bondgenoten de operaties voort te zetten.

Diezelfde 29 september omstreeks 12.30 u. werd een munitiemagazijn van het fort van Walem geraakt door één voltrefter waarbij in een klap 70 manschappen de dood vonden.

Vanaf 15 uur werd de schans van Dorpveld (St.-Katelijne-Waver) geraakt. Talrijke barsten deden vermoeden dat de schans bij een volgende treffer zou instorten. De telefoon- en telegraafverbindingen waren uitgeschakeld. Het verzoek van de commandant om de schans te mogen verlaten bij volgende zware Duitse artilleriebeschietingen, werd afgewezen.

Intussen had ook de linkerflank van de Belgische verdediging het zwaar te verduren. Vooral Blaasveld werd hevig bestookt door de Duitsers. Tussen de Zenne en de Nete is de beschieting nog erger dan de dag voordien. Door de hevige aanvallen moesten onze troepen zich terugtrekken tot over de Nete, waar ze zich ingroeven achter de dijken om de Duitse opmars af te slaan en tot staan te brengen.

Het Duitse leger kon nu oprukken tot op 1200 m voorbij het fort van Walem, en 700 m ten zuiden van het fort van Sint-Katelijne-Waver.

De forten van Lier en Koningshooikt waren toen reeds door het zware geschut vrijwel geheel buiten gevecht gesteld. Duitse eenheden rukten op over de ganse lengte van de Grote Nete richting Lier en stonden klaar om ook het gehele gebied ten westen van Herentals in te nemen. Rond Broechem en Kessel voerden Belgische troepen kleine moedige tegenaanvallen uit, wat echter een aanval op de Nete-stellingen bespoedigde.

Wanneer de Belgische kolonel Wielemans in de avond van 29 september vanuit de eerste verdedigingslinie terugkomt zegt hij moedeloos “Ca va mal. Walem et Wavre-Sainte-Cathérine sont condamnés; les coupoles sont hors d’usage; elles sont défoncées. D’énervantes résolutions s’imposent”.

De hele nacht bleven de bombardementen in volle hevigheid doorgaan. Onze-Lieve-Vrouw-Waver stond in lichterlaaie en in Sint-Katelijne-Waver stond nog slechts de helft van de huizen overeind.

De Duffelse kerktoren werd nu ook doelwit van schrapnelvuur, waarna Belgische genietroepen de kap van de kerktoren in brand staken. Gedurende twee nachten verlichtte de toren Duffel als een brandende toorts.

Op 30 september verergerde de toestand in de 3de sector. De 1ste divisie cavalerie moest na zware verliezen in het overstromingsgebied van Heindonk en Sint-Katelijne-Waver haar stellingen en totaal vernielde loopgraven verlaten te midden van een regen van granaatvuur. De rechterflank van de 2de legerafdeling moest ook wijken. Alle bestendige verdedigingswerken hadden onherstelbare schade geleden of waren totaal vernietigd. Het fort van Walem wordt tot zwijgen gebracht, de frontlinie is

naar het noorden gedrongen achter de Nete en er is een grote bres geslagen in de fortengordel rond Antwerpen.

Op 1 oktober te 16 uur zweeg de Duitse artillerie plots en een uur later stormde de Duitse infanterie luid roepend vooruit. De eindaanval op de buitenste fortelinie was ingezet.

De Belgische 1ste legerafdeling deed ondertussen verwoede pogingen om de ontruimde loopgraven en stellingen weer in te nemen; enkele moedige compagnieën slaagden hierin.

In de 2de legerafdeling was de toestand veel slechter. Ondanks heldhaftige tegenstand moesten de Belgen wijken voor de intensieve Duitse aanvallen.

De 3de legerafdeling zat in nog slechtere papieren en werd vreselijk bestookt. Het fort van Walem werd verpletterd, maar hield ondanks alles toch stand en bracht zelfs de vijand nog zware verliezen toe. Tijdens het ergste van de strijd tracht een deel van de manschappen, die gans uitgeput en verward waren, stelling te nemen buiten het vernielde fort. Een deel van hen verdronk in de gracht waar men rijkelijk prikkeldraad had aangebracht om de Duitsers te hinderen bij een mogelijke bestorming van het fort. De Belgische soldaten die er toch in slaagden het fort van Walem te verlaten, stelden zich op rond het fort en aan de brug van Walem om daar nog hevig weerstand te bieden. Het fort van St.-Katelijne-Waver, dat inmiddels verlaten was, werd door de Duitsers ingenomen.

De bemanning van de schans van Dorpveld slaagde erin de vijand af te slaan maar hield nog maar één

Vestingstroepen Antwerpen uit het fotoarchief van Frans De Keyser.

enkele bruikbare houwitser over. Ook de aanval op de schans van Bosbeek mislukte voorlopig.

Duitse troepen werden gestopt op zeshonderd meter voor het fort van Koningshooikt. In de schans van Tallaart (Lier) werden de Duitsers eveneens met grote verliezen teruggeslagen.

De 2de oktober 1914 om zes uur moest de schans van Dorpveld, onder bevel van kapitein Deschacht, zich overgeven terwijl op datzelfde moment de Duitse aanval opnieuw begon waardoor de Belgen spoedig overal achteruit werden geslagen.

Een Belgische tegenaanval om het verloren terrein terug te winnen, werd uitgevoerd. Rond het middaguur stak de Belgische infanterie, in terugtocht, de bruggen over de Nete in brand.

Om 17 uur in de namiddag van 2 oktober geeft het fort van Walem zich over nadat ze eerst de enige overgebleven kleine geschutskoepel hadden vernield. Na heldhaftig verweer gaf kapitein-commandant Edgar De Witte, commandant van het fort, zich eervol over met zijn overgebleven manschappen.

Van de 500 soldaten overleefden slechts 180 de gevechten.

Het Belgische leger moest terugwijken ten noorden van de Nete waar generaal Deguise alle verkeersmiddelen liet vernietigen.

De 5de legerafdeling was intussen de 2de legerafdeling van Lier tot aan de spoorwegbrug te Duffel komen aflossen. De 2de legerafdeling was aan broodnodige rust toe als je beseft dat te Duffel, in een straal van een tweehonderd meter met als middelpunt het station, meer dan twaalfduizend Duitse granaten en schrapnels⁵ vielen van 27 september tot 3 oktober.

Op 3 oktober hield de schans van Duffel, bewapend met zes koepels van 57 mm, de Duitsers de ganse dag staande tot ze geheel door hun munitie heen waren.

De bevelhebber van de Duffelse schans, luitenant Hastray, deed alle verdedigingswerken springen en bracht één voor één zijn kanonnières en gewonden naar de noordoever van de Nete.

Om 22 u. was de Duffelse schans (gebouwd ter verdediging van de spoorlinie Brussel-Antwerpen) door de Belgische militairen geheel verlaten. In Duffel waren dan 420 woningen verwoest of zwaar geraakt door de Duitse kanonnen.

De ganse dag had de Belgische veldartillerie razende pogingen ondernomen om de Duitse oversteek van de Nete te belemmeren, doch 's avonds zaten ze door hun gehele voorraad granaten heen.

Verse troepen, 2000 man Britse marinefuseliers van de 1ste marinebrigade, gaven nieuwe moed aan de Belgische troepen, maar hun hulp kwam veel te laat.

Op 4 oktober gingen de Duitsers weer massaal ten aanval. Loopgraven en schuilplaatsen stortten in door een ware regen van granaten.

Her en der werd de linker Netedijk stuk geschoten, waardoor de Belgische stellingen onhoudbaar werden.

Op 3 en 4 oktober mislukten de Duitse pogingen om bruggen te slaan om de Nete over te steken. De oprukkende infanterie werd telkens weggemaaid.

De eerste oversteek door Duitse troepen gebeurde te Lier in het gehucht Anderstad op 5 oktober.

De daaropvolgende nacht poogden de Belgen ten koste van vele doden en gewonden tevergeefs de Duitsers weer over de Nete te drijven.

Op 6 oktober werd de Nete door de Duitsers overschreden te Duffel.

Daags nadien slaagden Duitse marinedivisies erin te Walem de Nete over te steken, waar de Belgische troepen hardnekkig en moedig streden. Zesenvestig Belgische soldaten sneuvelden er en werden in de Netedijk, grondgebied Rumst, begraven⁶. De linkeroever was nu volledig in Duitse handen. De uitgeputte Belgische verdedigers van de Rupel-Netelinie moesten zich noodgedwongen terugtrekken.

De bres op de hoofdweerstandstelling bedroeg toen al 26 km; 10 vestingswerken hadden het na heftige weerstand begeven. Hierdoor was de Rupel-Netestelling totaal verloren gegaan.

⁵ Schrapnel, zegt "de grote Van Dale", is een "langwerpig hol projectiel dat behalve een springlading, een aantal kogels bevat" en wordt door een tijdbuis tot ontploffing gebracht. Waar komt dit woord vandaan? Dit tuig werd genoemd naar zijn uitvinder, Henry Shrapnel, geboren in Bradford-on-Avon (GB) op 3 juni 1761.

⁶ Goetstouwers A., *De Geschiedenis der Vrijheid van Walem*, 1979, pag. 201.

Koning Albert I gaf hierna het bevel om in de nacht van 6 op 7 oktober alle Belgische troepen terug te trekken over de Schelde om zich in Oostende te hergroeperen. De manschappen die Antwerpen hadden verlaten zagen er haveloos uit, meestal verward en uitgemergeld en sleepten zich voort. Geen enkele eenheid was nog intact.

De verdediging van Antwerpen werd overgelaten aan de bemanning van de binnenste fortengordel, versterkt door eenheden van de 2de legerafdeling en gesteund door drie Britse marinebrigaden (10000 man).

Woensdag 7 oktober om 13 uur deed een luitenant van het 12de linieregiment de 2 bruggen op de Rupel en de nieuwe arduinen brug over de vaart naar Wintam in de lucht vliegen.

Op hetzelfde moment reden de eerste Duitsers Rumst binnen en om 15 uur waren ze in de Bosstraat te Boom⁷.

In de namiddag van 7 oktober vroeg de Duitse generaal von Beseler aan de Belgen, en dit bij monde van de Spaanse kolonel Sorela, de verdediging van de stad Antwerpen op te geven en zich over te geven.

De Belgische bevelhebber, generaal Deguise, weigerde categoriek dit Duitse ultimatum.

Deze weigering was het sein voor de Duitse artillerie om Antwerpen onder vuur te nemen omstreeks middernacht (7 op 8 oktober).

Op 8 oktober kregen de Britse marinetroepen van hun admiraliteit te Londen het bevel om niet langer tevergeefs weerstand te bieden maar zich terug te trekken, om later met meer en betere middelen de strijd verder te zetten.

Generaal Deguise gaf dan om 17.30 u. het bevel tot de aftocht. De Belgische troepen trokken zich terug over de Schelde in en rond het fort van Kallo met een achttal resterende vestingsregimenten en twintig batterijen.

De 2de legerafdeling en de overgebleven vestingsbataljons van het 2de linieregiment trokken de Schelde over om zich eveneens te hergroeperen te Oostende.

Op 9 oktober omstreeks 16 uur waren er dan nog 25.000 bijna volledig omsingelde Belgische soldaten op de linkeroever van de Schelde.

Op 7 oktober had de burgerlijke overheid van Antwerpen bestaande uit de heer Franck, voorzitter, burgemeester De Vos, provinciegouverneur baron van de Werve de Schilde, senator Rijckmans, de schepenen Albrecht, Cools, Straus, de heer Garlier, beheerder van de Nationale Bank, en Francisco Sebra y Saiz, de consul-generaal van Spanje en deken van het consulaire corps, besloten om met von Beseler te gaan onderhandelen om de bombardementen op Antwerpen te staken⁸.

De Vos, Franck, Rijckmans en de Spaanse consul gingen naar het hoofdkwartier van von Beseler te Tildonk. Generaal von Beseler ontving de Antwerpse delegatie in het klooster van de zusters

⁷ *Oorlogsboek van het Davidsfonds*, Leuven, zonder datum, pag. 42-44. Dit werk kwam tot stand door de verslagen die na de oorlog door de plaatselijke afdelingen werden gemaakt op vraag van het Davidsfondsbestuur, om zo een kijk te hebben over het verloop van de oorlog.

⁸ *Nieuwe Rotterdamse Courant*, 31 januari 1915.

Ursulinen en was verbaasd toen hij zich enkel voor burgerlijke autoriteiten bevond. Hij wenste te weten waar het Belgisch leger verbleef, waarop de heer Franck verklaarde daar niet te willen op antwoorden.

Generaal von Beseler gaf dan bevel de beschietingen op de stad Antwerpen te staken.

Er werd afgesproken de onderhandelingen verder te zetten te Kontich. Rond 16 u. bereikten zij Kontich waar, in een alleenstaande villa⁹, de onderhandelingen hervat werden.

De stad Antwerpen was ondertussen al in Duitse handen. Von Beseler eiste de totale overgave van de overblijvende forten. Hij nam zijn horloge in de hand en verklaarde: “Ik geef u enkele minuten om de overgave te ondertekenen. Ik geef mijn woord, als soldaat, dat zo ge niet ondertekent ik mijn regimenten uit de stad terugtrek en vanavond de bombardementen laat herbeginnen”. De Antwerpse burgerafgevaardigden besloten na overleg om de *Conventie van Kontich*¹⁰ te ondertekenen.

Omstreeks 19 u. was de delegatie terug te Antwerpen en daar werd door het college van burgemeester en schepenen de *Conventie van Kontich* goedgekeurd.

Diezelfde avond trok de heer Franck naar de Belgische forten en al snel bleek dat ze bijna allemaal in Duitse handen waren.

Omstreeks 1 uur 's nachts bereikte hij het fort van Schoten. De commandant en zijn officieren weigerden zich echter over te geven zonder Belgisch militair bevel daartoe en stelden voor dat ze eerst met de noordelijke forten beraadslaagden alvorens de *Conventie van Kontich* zo maar blind aan te nemen.

Op 10 oktober kwam de Belgische generaal Werbrouck met een andere hoge officier naar Antwerpen, en verklaarde dat luitenant-generaal Deguise wou onderhandelen met de Duitsers, dit onder voorwaarden. De Duitse gezant Freiherr von der Lancken antwoordde in het bijzijn van generaal Freiherr von Schutz, commandant van de stad Antwerpen, dat te Kontich reeds een conventie was gesloten met alle voorwaarden.

De Duitse gezant Freiherr von der Lancken las de tekst voor aan generaal Werbrouck, waarna deze uiteindelijk tekende “Le Lieutenant Général Deguise, commandant de la position fortifiée d’Anvers, ratifie pour l’ensemble de la position les stipulations de la convention qui précède.

Anvers, le 10 octobre 1914.

Le Lieutenant général par ordre.

Le Général Major, chef d’état major, Werbrouck”.

Na ondertekening van de overgave staken de resterende omsingelde soldaten (25000) onder leiding van generaal Deguise de Nederlandse grens over, waar ze echter geïnterneerd werden in kampen tot het einde van de oorlog.

⁹ Van Herck J., *De val van Antwerpen in 1914 en de Tafel der overgave*, Kontich, 1973, pag. 13.

¹⁰ Het museum voor Heem- en Oudheidkunde, te Kontich, is in het bezit van de “TAFEL” waarop de overgave van Antwerpen ondertekend werd. Het gebeurde in de villa “Rest and be thankful” aan de Antwerpsesteenweg.

Koning Albert I was ondertussen in Oostende samen met nagenoeg 100.000 uitgeputte manschappen.
De slag om de IJzer zou beginnen.

Geraadpleegde werken

- Oorlogsboek van het Davidsfonds (s.d.), *Een en ander over de Duitschers in de omschrijving der afdeelingen 1914 - 1918*, Antwerpen, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen.
- Daems S. (2005), *Van Waelhem tot Walem*.
- Durnez G. (1988), *Zeg mij waar de bloemen zijn, Vlaanderen 1914 - 1918*.
- Eksteins Modris (2003), *De Eerste Wereldoorlog en het ontstaan van de nieuwe tijd*.
- Heemkundige Kring "Heymissen".(1991) *Hemixem-Reeth, Frontkranten wereldoorlog I*.
- Lampaert R. (1994), *Belgie tijdens de eerste wereldoorlog, 1914: De Inval*.
- Lampaert R. (1995), *Belgie tijdens de eerste wereldoorlog, stabilisatie in Vlaanderen*.
- Lyr R. (1926), *Onze helden gestorven voor het vaderland, 1914 - 1918*.
- Marien A. (2003), *Een familie op de vlucht, september - oktober 1914*.(Rumesta jaarboek 2003)
- Thielemans M-R. (1988), *De Belgische regering van Saint-Adresse 1914-1918*.
- Van Clemen S. (2003), *Den oorlog verklaard, de grote oorlog in de provincie Antwerpen*.
- Van Den Brande, R. (1985), *Duffel Nu, 1900 - 1985*.
- Vandeweyer L. (2005), *De eerste wereldoorlog; Koning Albert en zijn soldaten*.
- Van Herck, J. (1973), *De val van Antwerpen in 1914 en de Tafel der overgave*.

Rudy Schaerlaecken